

<http://historians.in.ua/>

Ольга ГУРАЛЬ. Історія відкриття музею Михайла Старицького.

Михайло Петрович Старицький (1840 – 1904) увійшов до історії як видатний драматург, поет, прозаїк, перекладач, громадський і театральний діяч, один и з фундаторів українського професійного театру. Життєвий шлях письменника був сповнений нелегкими випробуваннями, злетами і падіннями, але вся його діяльність була спрямована на розвиток української культури та становлення національної самосвідомості. В традиціях самовідданого служіння національній ідеї виховувались його діти та онуки, кожен з них зробив гідний внесок у продовження справи корифея. Старша донька, Марія Старицька (1865 – 1930) – відома акторка, театральний педагог, друга донька – Людмила Старицька-Черняхівська (1868 – 1941) – прозаїк, драматург, перекладачка, громадська діячка, третя, Оксана (за чоловіком Стешенко, 1875 – 1942) – дитяча письменниця, син Юрій Старицький (1882 – 1936-8?) – громадський діяч, відомий юрист. Непересічними особистостями були й онуки драматурга: Вероніка Черняхівська (1900-1938) – поетеса і перекладачка, Ірина Стешенко (1898 – 1987) – актриса і перекладачка, Ярослав Стешенко (1904 – 1939) – відомий бібліограф, дослідник історії української книги. Нашадкам корифея судилася трагічна доля – майже вся родина Старицьких, за винятком І. І. Стешенко, була знищена в період сталінських репресій 1930-х – поч. 1940-х рр. Коли 1929 р. серед українського громадянства прокотилася хвиля арештів у зв'язку з процесом «Спілки визволення України», 21 липня, першим з родини було ув'язнено Ярослава Івановича Стешенка. Невдовзі у застінках ДПУ, за звинуваченням у приналежності до «СВУ» опинилась і його двоюрідна сестра, Вероніка Олександрівна Черняхівська. На той час вона була одружена з німцем, Теодором Геккенем, проживала у Берліні, а влітку 1929 р. приїхала навідати рідних. Дещо пізніше арештували її батьків, Олександра Григоровича та Людмилу Михайлівну. На початку 1930 р. молодше покоління родини було звільнено за браком доказів вини. Л. Старицьку-Черняхівську та її чоловіка засудили на показовому судовому процесі. Втім вирок, 4 роки позбавлення волі, змінили на умовний, із заборонаю проживати у Києві, Харкові та інших

великих містах і подружжя змушене було виїхати до м. Сталіно (нині – Донецьк). На 1933 р. припав другий арешт Ярослава Стешенка, якого згодом вислали на адміністративне поселення до Уральську. 1936 р. він отримав повторний вирок із засланням до концтаборів Колими. 1939 р. відомий бібліограф помер, відбуваючи покарання у бухті Нагаєво. Трагічно склалася доля і В. О. Черняхівської. Після арешту 1929 р. вона не повернулася до чоловіка, а залишилася з батьками, проживала у Харкові та Києві. У січні 1938 р. її вдруге заарештували за звинуваченням у шпигунстві на користь Німеччини, а у вересні того ж року за постановою Трійки при Київському НКВД УРСР – розстріляли. Проте, рідним повідомили, що Вероніку Олександрівну заслано на 10 років до Сибірських таборів. Батьки намагалися дізнатись про місце перебування єдиної доньки. Вони звертались з листами до представників влади, Л. М. Старицька-Черняхівська розшукувала її у Наримських та Марійських концтаборах. Звичайно, всі зусилля були марними. Так і не дізнавшись про смерть Вероніки, 1939 р. помер О. Г. Черняхівський. Людмила Михайлівна, продовжувала пошуки до 1941 р. коли. її разом з сестрою Оксаною Стешенко було заарештовано за звинуваченням у співпраці з німецькими нападниками. Невдовзі після початку розслідування відділок МДБ, де тримали сестер, евакуювали, арештованих вивезли до Казахстану. Людмила Михайлівна померла під час переїзду, тіло її викинули з вагону між зупинками. Оксана Михайлівна померла 1942 р. у концтаборі в Казахстані. Непросто склалося життя єдиного сина драматурга – Юрія Старицького. 1919 р. він разом з дружиною переїхав до Сочі, наприкінці 20-х рр. зазнав там переслідувань через аристократичне походження. Намагаючись уникнути арешту, 1930 р. він терміново виїхав до Сухумі, подальша його доля фактично невідома, не встановлено і точної дати смерті. Відомо лише, що його життя обірвалося між 1936 та 1939 рр. На жаль, до наших днів не дожив жоден з представників славного роду. Маловідомими для широкого кола наших співгромадян залишаються постаті М. П. Старицького та його відомих нащадків. Тому особливою даниною пам'яті славетного роду є музей Михайла Старицького. В приміщеннях його експозиції представлені унікальні матеріали, що розкривають різноманітні аспекти життя і творчості відомих діячів, дозволяють відвідувачам поринути у атмосферу, в якій вони жили і працювали, дізнатися про маловідомі сюжети з їхньої біографії. Але на шляху до створення музею меморіальна спадщина Старицьких також не уникла драматичних колізій.

За заповітом Михайла Старицького його душеприказницею стала Л. М. Старицька-Черняхівська. Цінуючи доробок батька, Людмила Михайлівна ретельно зберігала сімейні реліквії, упорядковувала родинний архів (документи М. П. Старицького, свої власні рукописи та матеріали родичів), дбала про перевидання творів драматурга і популяризацію його літературної спадщини,

докладала зусиль, збирала та атрибутувала не друковану прозу Михайла Петровича. Наприклад, в листі до племінника Я. Стешенка, написаному 1931 р. вона зазначила: «Не видруковані прозаїчні твори та вірші я всі зібрала і понадписувала і вони в дідуніному письмовому столі»¹. До речі, від початку 1920-х рр. саме Ярослав Іванович допомагав тітці у цій справі. Згодом, ставши відомим бібліографом, Стешенко ретельно збирав усі матеріали, пов'язані з життям та творчістю Старицьких і Стешенків. А вже 1931 р. він розпочав роботу над складанням бібліографії всіх представників роду Лисенків-Старицьких-Черняхівських-Стешенків. В одному з листів 1931 р. Людмила Михайлівна високо оцінила роботу Ярослава Стешенка: «Мені дуже приємно, що ти надумав займатися родинною бібліографією і надам тобі деякі цікаві з нашої родини відомості <...> Для теоретиків спадкоємності, а цим зараз дуже цікавляться в науці – твоя родинна бібліографія буде дуже цікава. бо тут вже літературні здатності ідуть від прадіда В. А. Луценка до праправнуків – Рона, Орися, Ти»². Звичайно, нащадки М. Старицького цілком розуміли важливість збереження родинних матеріалів і потребу їх популяризації не тільки шляхом укладання бібліографічних покажчиків. З другої половини 20-х рр. вони почали співпрацювати з новостворюваними музеями.

З організацією при ВУАН Музею видатних діячів, деякі матеріали до нього передали Софія Старицька (дружина Михайла Петровича), Оксана Михайлівна та Ярослав Іванович Стешенки. Багато цінних документів, листів, рукописів драматичних і прозових творів було передано Оксаною Михайлівною Петру Івановичу Руліну для створення Театрального музею. Можливо, в родині вже тоді виникала думка про організацію музею М. Старицького.

Але наближалися найтрагічніші роки в історії роду. З 1920-го по 1941 р. Старицькі проживали у квартирі по вул. Гершуні, 28. Там же знаходились всі речі та архів. Після того, як в ніч з 20 на 21 липня 1941 р. Л. М.Старицьку-Черняхівську та О. М. Стешенко було заарештовано, у помешканні залишилася лише вдова Ярослава Стешенка, Марина Маєвська. Марину Яківну поєднували з родичами чоловіка близькі приятні стосунки. У найскладніші часи вона морально підтримувала Людмилу Старицьку-Черняхівську, допомагала у пошуках доньки Вероніки. А коли залишилась сама – дбала про родинну спадщину. Зі вступом до Києва німців, Марина Яківна, єврейка за походженням, змушена була переховуватись. Час від часу вона продовжувала потайки навідуватись до квартири, наглядаючи за дорогими для неї речами. Це помітив двірник і повідомив представникам окупаційної влади. В черговий прихід М. Маєвську заарештували гестапівці, 1942 р. її розстріляли. По смерті Марини Яківни, зберегти спадщину Старицьких намагався один з родичів Старицьких, син М. В. Лисенка, Остап Миколайович. Багато в чому завдяки

його старанням квартиру не було пограбовано. Але, на жаль, обставини склалися таким чином, що він не зміг повністю вберегти архів.

Хто мав доступ до помешкання в останні місяці перебування у Києві німців та після вступу до нашої столиці радянських військ – невідомо, але коли 1944 р. до нього потрапила Ірина Стешенко, там був повний безлад. З квартири викрали багато речей. Зникли акварельні роботи М. Старицького, серед них портрет Ірини Іванівни, шахи драматурга та ін. Дорогоцінним архівом хтось розпалював піч, рештки паперів валялися на підлозі.

Розуміючи історичну цінність сімейної спадщини, онука драматурга усвідомлювала необхідність її збереження. Це спонукало Ірину Іванівну замислитись над створенням музею діда. 1944 р. питання про відкриття музею М. П. Старицького було поставлено на засіданні Президії АН УРСР. Доповідав про нього заступник голови Відділу суспільних наук академік Л. А. Булаховський. Рішення було підписане 18 серпня 1944 року Президентом АН УРСР О. О. Богомольцем, в ньому говорилося про організацію при Інституті літератури Музею М. П. Старицького, доручалося з'ясувати цінову вартість архіву та вирішити питання про його придбання³. До того часу, поки архів і реліквії будуть передані Інституту, вирішили їх зберігати у останній квартирі Старицьких, двері якої було опломбовано Інститутом літератури. Але в лютому 1945 р. помешкання передали Миколі Йосипенку. Новий власник наполягав на терміновому звільненні квартири. Збереглося два листа М. Йосипенка до І. Стешенко, в першому він просить її терміново прийти⁴, а в другому навіть вдається до погрози описати речі без присутності власниці: «Чекав на вас до 6 години вечора. На жаль не дочекався. Дуже Вас прошу прибути до квартири завтра 11.ІІ.45 р. о 10 годині ранку. В противному разі я буду примушений вдатися до опису Ваших речей комісією без Вас...»⁵. В листі до Марії Грудницької, написаному 1945 р. Ірина Стешенко так описала ситуацію: «Я збиралася приїхати до Києва в квітні і розпочати роботу, але ж т. Йосипенко приміщення зайняв 11-го чи 12-го березня. До цього я зовсім не була підготовлена і робити вже було нічого. Та правду кажучи, і робити ні охоти, ні сил не було, бо вже було пізно. Ви мене викликали 7-го березня, а Йосипенко мав ордер з 3 лютого. Я приїхала до Києва 10-го, а 12-го він уже зламав замок... Що було далі, я гадаю, Вам вже напевно розповіли всі, хто був свідком цієї катастрофи (висловлюючись делікатно). В кожному разі довелося забиратись звідти панічно, в двадцять чотири години, бо Йосипенко буквально стояв над душею і гнав у потилицю, не виходячи з хати, немов не він у нас, а ми у нього сидимо на шії. Нищилось, кидалось усе куди попало і що попало»⁶. Втім, того ж, 1945 р. все ж розпочався процес прийому архіву М.Старицького Інститутом літератури. Для допомоги в передачі документів призначили науковців Й. М.

Куриленка та вже згадувану М. С. Грудницьку. У фондах нашого Музею зберігається акт від 16 березня 1945 р. про купівлю Інститутом рукописного архіву та бібліотеки М. П. Старицького (в кількості 250 книжок) і меморіальних речей, серед яких: письмовий стіл, шаховий столик, диван великий, диван маленький, два крісла, два пуфики, футляр від годинника, чорне крісло, етажерка, книжкова шафа, маска, два чорнильні прибори, попільничка, два бюсти, два барельєфи. Тобто всі предмети з обстановки кабінету М. П. Старицького, які зберігали його діти. Оцінено цю частину спадщини драматурга у 25 000 карбованців. Гроші Інститут літератури зобов'язувався перевести поштою на ім'я Ірини Іванівни Сне пізніше 1 червня 1945 р.⁷

На збереженні у І. Стешенко залишалися унікальний архів репресованих родичів, частина з меблів та особистих речей родини (наприклад, бенкетка, шафа, комод Л. Старицької-Черняхівської, мисник І. М. Стешенка, вишита сорочка М. П. Старицького та ін.), книги, твори живопису. Дещо раніше, 1944 р. Ірина Іванівна передала Інституту літератури для ознайомлення та, у разі потреби, підготовки для друку, бібліографічну роботу Я. І. Стешенка «Бібліографія української літератури»⁸. А 19 вересня 1945 р. рукописну його ж книгознавчу роботу «Українська книга в Росії 1798 – 1916 р.», залишивши за собою право спадкоємиці, якщо рукопис буде видано⁹. Комісією в складі директора Інституту, академіка О. Білецького, старшого наукового співробітника інституту О. Назаревського та завідуючого відділом бібліографії Л. Хінкулова було визначено вартість рукопису, виходячи з кількості зареєстрованих назв – 4000 тисячі по 2, 5 карбованці за назву, разом рукопис було у 10 000 карбованців¹⁰. Невдовзі Ірині Іванівні стало відомо, що мрії про відкриття музею М. Старицького збутись не судилось. Рішення Президії від 1944 р. виконувати не збирались. Нам не відомі точні деталі цієї справи, але окремі нюанси були описані онукою корифея в цитованому вище листі до М. С. Грудницької: «Справа в тому, що вся ця історія з Музеєм була скасована згори. А раз справу з Музеєм скасовано і ніхто його робити не збирався, то це й дало можливість різним приватним особам боротися за «замасковане» приміщення¹¹. Адже я сама особисто в вересні 1944 р. принесла до Інституту літ[ератури] папірця з наказом Міськради видати ордер інституту для влаштування музею, а через якійсь час такого ж папірця дістав інститут фольклору з правом зайняти вільне приміщення. От Вам тут і кінець всяким музеям»¹².

Незважаючи на невдачі, Ірина Іванівна продовжувала клопотатися про відкриття музею, але 11 років справа не просувалася. 6 квітня 1956 року Інститут літератури листом сповістив І. Стешенко, що передані нею речі після реставрації будуть експоновані в Державному музеї Т. Г. Шевченка, в окремій

кімнаті, присвяченій М. П. Старицькому. Проте, частина з цих речей, на думку керівництва установи, реставрації не підлягала і не могла бути представлена для відвідувачів¹³. До того ж, для створення експозиції планувалося передати лише меблі, архів і книжки залишалися в Інституті. Причому бібліотеку М. П. Старицького як меморіальну реліквію не зберегли, книжки, що належали визначному письменнику було введено в загальний бібліотечний фонд. Подібний розвиток подій не задовольняв спадкоємицю роду, адже її бажанням було не просто відкриття меморіальної кімнати, а створення повноцінного музею діда у будинку, де Михайло Петрович прожив останні роки. На цьому вона наголосила у розвідці «Про Михайла Старицького», яку написала ще 1945 р., після передачі речей до Інституту літератури: «Після покійного М[ихайла] П[етровича] залишився був великий архів, що складався з його рукописів невиданих творів, автографів прозових творів, писаних російською мовою (великої трилогії «Богдан Хмельницький», «Руїна» з історії Гайдамаччини і роману «Кармалюк»), автографів поетичних творів Старицького, листування тощо. На превеликий жаль багато чого загинуло під час Великої вітчизняної війни. Значну частину цього архіву, а також і особисті речі покійного Михайла Петровича, цілий його робочий кабінет. Я передала в інститут Літератури ім. Т. Г. Шевченка при Українській Академії наук – для утворення в майбутньому меморіального музею Старицького у Києві, в тій господі, де він жив в останні роки і помер. В мене особисто зберігаються цікаві листи до М[ихайла] П[етровича] від Карпенка-Карого, Кропивницького, Саксаганського, Садовського, Заньковецької, М. Лисенка, Ф. Шаляпіна та ін. Є в мене кілька надзвичайно цікавих власних записних книжок М[ихайла] П[етровича], що в них він записував свої думки, плани майбутніх своїх п'єс, вистав, вірші, а поруч із цим різні нотатки, що стосувалися його видатків по театру, кошториси, тощо. Зберігся детальний план його драми «Талан» з характеристикою кожного персонажа та ідеєю п'єси. Є кілька програм, рецензій на вистави (зокрема на «Талан»), багато різних фото з автографами його друзів – Лесі Українки, М. Лисенка, О. Кобилянської та ін. І, нарешті, зберігся його заповіт своїм дітям та онукам...»¹⁴.

В Музеї Т. Г. Шевченка меморіальна кімната відкрита так і не була, натомість 1963 р. уже керівництво останньої установи передало речі М. П. Старицького Музею Лесі Українки. Щоправда, список речей виявився значно коротшим, ніж той, що зазначався в акті, підписаному Інститутом літератури та Іриною Іванівною. Серед них вже не було двох пуфиків, нічного столика, двох диванів, футляру від годинника. Але саме це рішення виявилось доленосним в історії відкриття музею корифея українського театру.

1971 р. розпочалась нова сторінка в історії створення музею М. П. Старицького. У березні того року, міністром культури УРСР Р. Б. Бабійчуком, у відповідь на численні листи громадськості, було видано наказ про створення історико-меморіально комплексу видатних діячів української культури: Лесі Українки, Миколи Лисенка та Михайла Старицького. Директору Музею театрального, музичного та кіномистецтва УРСР доручалось провести роботу для відкриття меморіального музею М. В. Лисенка, а керівнику літературно-меморіального музею Лесі Українки – М. Старицького. Музей, як того прагнула Ірина Іванівна, мав розміститись у будинку за адресою Саксаганського, 93, саме там, де пройшли три останні роки життя Михайла Петровича Старицького, поруч з оселями, де жили його найближчі родичі та друзі – Лисенки і Косачі. У 1980 р. для відвідувачів було відкрито музей М. В. Лисенка. А справа з відкриттям музею М. Старицького затягнулася на довгі роки. Причиною цього стало небажання райвійськомату Залізничного району звільняти приміщення для музею. Але час не минув марно. Під час роботи над експозицією музею М. В. Лисенка відбулося знайомство Ірини Іванівни Стешенко з тогочасним директором театрального музею, Вірою Андріївною Козієнко. А коли Віра Андріївна долучилася до роботи над підготовкою музею Старицького, розпочалася їх плідна співпраця. У коротеньких спогадах про знайомство з останньою з роду Старицьких В. А. Козієнко писала: «Це були вже останні роки її життя. Вона мало кого приймала. Дуже була ображена на громадськість, вчених, урядовців, які багато років не вирішували долю музею Старицького. А в останні роки її життя саме це хвилювало її найбільше. Вона боялась, що все, що вона зберігала стільки років, загине. І тому до неї все частіше приходила думка спалити архів. Ображена на всіх, вона довго не хотіла приймати й мене. Врешті-решт наша зустріч відбулась, і мало-по-малу я завоювала її довіру і все глибше занурювалася в її архів. півтора року я ходила до неї як на роботу, розбираючи, нотуючи все те, що відкривалось мені в документах родини та в її розповідях...»¹⁵.

24 липня 1987 р. за рішенням Ради Міністрів УРСР було видано постанову про створення Музею Видатних діячів української культури Лесі Українки, Миколи Лисенка, Панаса Саксаганського та Михайла Старицького. У його межах планувалось відтворити особливий осередок, в якому наприкінці ХІХ – поч. ХХ ст. жили і працювали відомі українські родини – Лисенки, Косачі, Старицькі. Ірина Іванівна, прагнучи допомогти відтворенні експозиції меморіальної квартири діда, підготувала детальні спогади про вигляд останньої оселі М. П. Старицького, точно описала стиль життя родини, її побут, дозволяла музейникам користуватись документами родичів. А по смерті Ірини Іванівни, за її заповітом всі родинні речі та величезний архів перейшли до фондової колекції Музею видатних діячів української культури. 1990 р.

райвійськомат нарешті звільнив приміщення, але після їхнього виїзду будинок знаходився у аварійному стані. За зрозумілих причин ремонтні роботи затягнулися, але 24 серпня 2002 р. експозицію музею Михайла Старицького було відкрито для відвідувачів. Її розміщено на другому поверсі будинку, саме там, де орендували квартири письменник та його донька Людмила Михайлівна Старицька-Черняхівська. Переїхали вони до помешкання за адресою Маріїнсько-Благовіщенська, 93 наприкінці 1901 р. і обрали його не випадково. По-перше, у сусідніх будинках вже мешкали їхні найближчі родичі та друзі – родини Лисенків та Косачів. По-друге, житло тут мало невисоку вартість, а родина тоді перебувала у скрутних матеріальних умовах. У невеликій, за тогочасними мірками, 5-ти кімнатній квартирі М. Старицький оселився з дружиною Софією, донькою Марією та сином Юрієм. Квартиру навпроти батькової зайняла Людмила Старицька-Черняхівська з родиною. Обидва помешкання були поєднані спільним коридором, яким постійно користувалися мешканці, живучи спільним родинним життям.

Відповідно, і експозиція музею складається з двох частин – меморіальної квартири драматурга і виставки «Літературна і театральна діяльність М. П. Старицького» та тематичної частини «Продовження сімейних традицій», присвяченої його дітям та онукам.

У меморіальній квартирі Михайла Петровича відтворені вітальня, кабінет, кімната доньки Марії Старицької, їдальня. Відвідувачі музею можуть побачити приміщення майже такими, якими вони були за життя господаря. Адже при побудові експозиції послуговувалися численними архівними документами, фотоматеріалами, спогадами сучасників драматурга та описами Ірини Стешенко. У експозиції представлено м'які меблі з гарнітура М. П. Старицького, етажерка, піаніно родини, унікальні рукописи, сімейні фото, прижиттєві портрети письменника роботи Фотія Красицького, книжки з родинної бібліотеки. Надзвичайно точно відтворено «творчу лабораторію корифея» – кабінет М. П. Старицького, обстановка якого так ретельно зберігалася двома поколіннями його нащадків. В представлені експозиції – письмовий стіл, письмове приладдя, книжкова шафа, крісло, шаховий столик, бюст Гете, барельєфи Шекспіра і Міцкевича, ікона «Спас Недріманний», портрет одного з родичів Лисенків-Старицьких.

На виставці «Літературна і театральна діяльність М. П. Старицького» представлені першодруки його драматичних творів та лібрето опер («Богдан Хмельницький», «Зимовий вечір», «Різдвяна ніч та ін.), перекладів (Казки Г. Х. Андерсена, В. Шекспір «Гамлет», Сербські народні пісні та думи та ін.), примірник альманаху «Рада»), програмки та фото вистав.

Друга частина експозиції «Продовження сімейних традицій» присвячена дітям та онукам видатного українського діяча. Вона складається з п'яти залів: життя родини Старицьких у 1904 – 1918 рр., кабінет Л. М. Старицької-Черняхівської, доля родини Старицьких 1930-х рр., кімната В. О. Черняхівської, кімната І. І. Стешенко. У них представлені унікальні експонати, що дають уявлення про життя і діяння визначної української родини Старицьких-Черняхівських-Стешенків, розкривають всю багатогранність їхнього внеску до скарбниці національної культури та ілюструють їх трагічну долю. Серед найцінніших речей, що тут представлені, фрагмент вишиваної сорочки М. П. Старицького, письмовий стіл та письмове приладдя Л. М. Старицької-Черняхівської, латунна таріль, подарована Лесею Українкою Оксані Стешенко, меблі І. М. Стешенка, Л. М. Старицької-Черняхівської та В. О. Черняхівської, фрагменти колекції живопису та порцеляни родини Стешенків, екслібриси Я. І. Стешенка, унікальні документи, рукописи, фото та першодруки творів.

Унікальною є фондова колекція музею. Її основу становить родинний архів, фотоматеріали, меморіальні речі та твори живопису, передані за заповітом Ірини Стешенко. Завдяки старанням Ірини Іванівни збереглася велика кількість надзвичайно цінних письмових джерел. Це матеріали М. Старицького, С. Старицької, М. Старицької, Л. Старицької-Черняхівської, О. Черняхівського, В. Черняхівського, І. Стешенко, О. Стешенко, Я. Стешенка, І. Стешенко. Серед них рукописи художніх творів, значна за обсягом колекція листів, спогадів, особових документів та ін. Серед них – 9 листів М. П. Старицького, листи до драматурга від І. Карпенка-Карого, П. Саксаганського, М. Заньковецької, листи Л. Старицької-Черняхівської до батька, сестри Марії Михайлівни, племінника Ярослава Стешенка, доньки Вероніки та ін. Особливої уваги заслуговують спогади Старицької-Черняхівської про батька, спогади Ірини Стешенко про Леся Курбаса і театр «Березіль», щоденники В. О. Черняхівської 1917-1924 рр., особові документи членів родини. Не менш цінною є фотоколекція, завдяки якій ми можемо візуалізувати зовнішній вигляд Старицьких на різних етапах їхнього життя, розкрити елементи побуту, дізнатися унікальну інформацію про проведення ними дозвілля, про їх захоплення, уподобання та ін.

Також до фондової колекції музею перейшла частина родинних колекцій – екслібрисів та книжкової графіки Я. Стешенка, живопису та порцеляни І. М. та І. І. Стешенків, родинна бібліотека (за винятком книжок, переданих Інституту літератури).

Збережені матеріали є унікальним джерелом для розкриття маловідомих сторінок родинної історії, відтворюють життя трьох поколінь родини Старицьких, репрезентують основні віхи їх біографії, творчої та громадської

діяльності, допомагають зрозуміти ту важливу роль, яку відіграли ці люди у формуванні української культури.

Ольга Гураль, кандидат історичних наук, заступник директора з наукової роботи Музею видатних діячів української культури

1 ММС. – КН-6568. – Л-406. – Арк. 2.

2 ММС. – КН-6568. – Л-406. – Арк. 4.

3 Копія постанови про відкриття музею М. П. Старицького // Архів В. А. Козієнко. Зберігається у науковому архіві музею.

4 ММС. – КН-7283. – Л-1128

5 ММС. – КН-7284. – Л-1129.

6 ММС. – КН-7290. – Л-1136. – Арк.2.

7 ММС. – КН-10558. – РД-166. – Арк.1.

8 ММС. – КН-10560. – РД-168. – Арк. 1.

9 ММС. – КН-10561. – РД-169. – Арк. 1.

10 ММС. – КН-10562. – РД-170. – Арк. 1.

11 Судячи з усього, тут мова йде про квартиру Старицьких, в якій зберігались, речі родини Старицьких. На дверях квартири було поміщено пломбу з печаткою Інституту літератури.

12 ММС. – КН-7290. – Л-1136. – Арк.2.

13 ММС. – КН-7290. – Л-1136. – Арк.2.

14 ММС. – КН-11622 РД-1230. – Арк. 3 – 3зв.

15 Козієнко В. А. Мої коротенькі спогади про знайомство з І. І. Стешенко // Архів В. А. Козієнко. Науковий архів МВДУК. – Тека № 3.